

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI SZALEJÓW GÓRNY WRAZ Z TERENEM, NA KTÓRYM ZNAJDUJE SIĘ ZNACZNA ILOŚĆ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

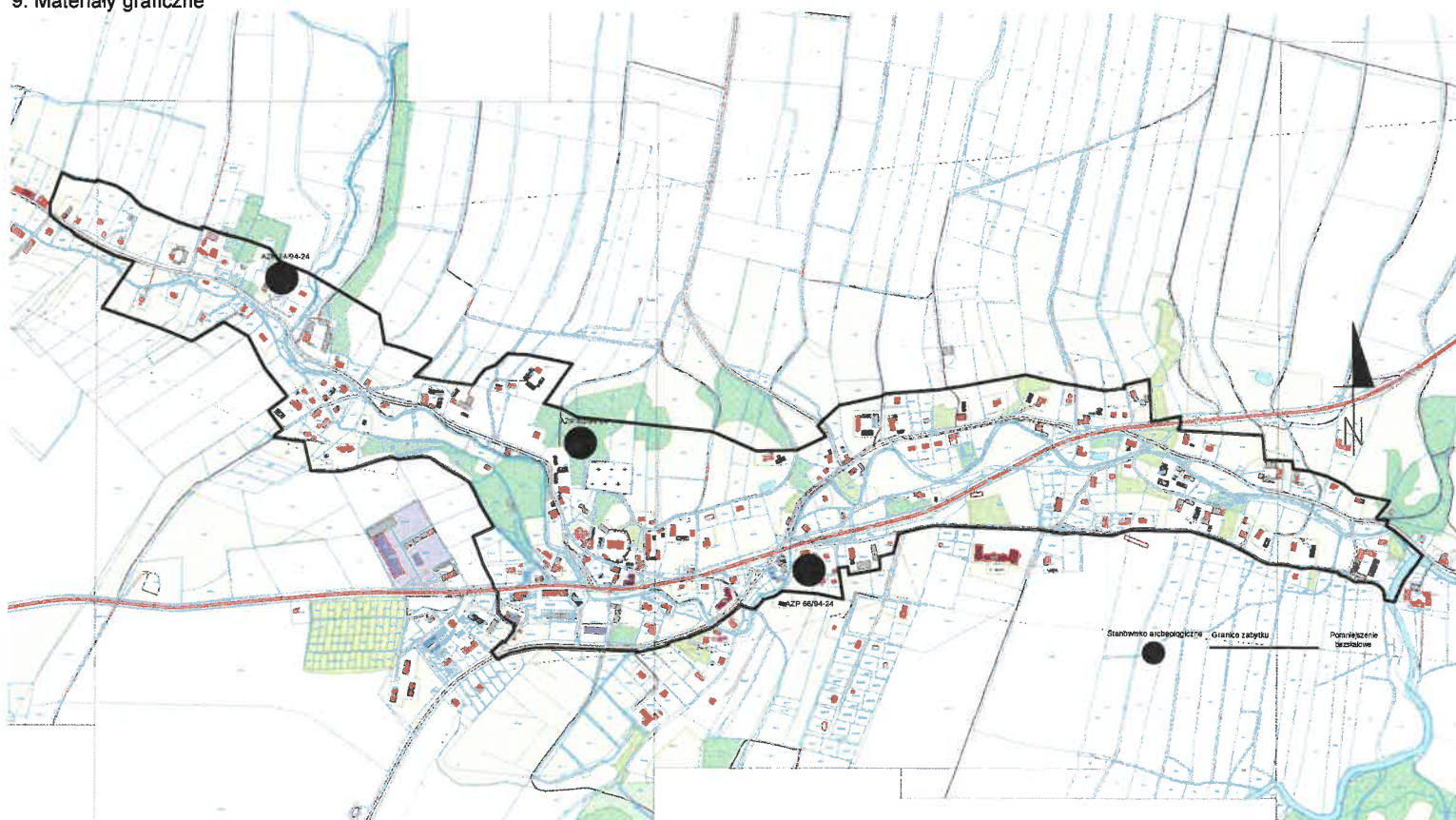
2. Czas powstania

**XIII w. - poł. XIV w. - pocz. XV w. -
XVIII w. - poł. XIX w.**

3. Miejscowość

SZALEJÓW GÓRNY

9. Materiały graficzne

4. Adres (ulica, nr posesji)

UKŁAD RURALISTYCZNY

5. Przynależność administracyjna

województwo: **DOLNOŚLĄSKIE**

powiat: **KŁODZKI**

gmina: **KŁODZKO**

6. Współrzędne geograficzne

50° 25' 39.437" N 16° 32' 40.832" E

7. Użytkowanie obecne

MIESZKALNE

ROLNICZE

8. Stan zachowania

4

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

NAZWY: Swelderdorf, Suedlersdorph, superiori Swelderdorf, villa Sweydlerdorf superiori, Obirsten Sweidelrorff, Schweydlerdorff superiori, Oberschweideldorf, Szalejewo Górne

HISTORIA: Szalejów Górny nierzadko dzieli swoją historię z Szalejowem Dolnym, z którym jest w naturalny sposób połączony w terenie jak i funkcjonalnie. Domniemywa się, że Szalejów powstał jako wieś rycerska o charakterze przedlokacyjnym, a co za tym idzie istniał przed poł. XIII w. O metryce wsi świadczy również fakt, że bardzo wcześnie miejscowy kościół stał się parafią - już w 1269 r. po raz pierwszy wzmiankowany jest jej proboszcz. W 1350 r. osada została zakupiona przez arcybiskupa praskiego Arnosta z Pardubic, stając się majątkiem kościelnym. W 1412 r. wzmiankowany jest już dwór. Na przestrzeni czasu poszczególne części osady wielokrotnie przechodziły z rąk do rąk, kupowane i sprzedawane przez lokalną szlachtę magnaterię i instytucje kościelne. Szalejów Górny bardzo dobrze rozwinął się w XVIII w. Wiadomo również, że w 1765 r. wieś dzieliła się na 4 części, z których każda miała innego właściciela. Co ciekawe, 20 lat później, w 1782 roku osada dzieliła się już na 8 części, co jednak nie przeszkadzało w jej rozwoju. Skomplikowany podział wsi utrzymywał się przez kolejne lata, ponadto w XIX w. wieku doszły jeszcze przysiółki i kolonie, co skutkowało tym, że Szalejów dzielił się na 11 należące do różnych właścicieli. Oprócz rolnictwa i handlu, mieszkańcy trudnili się również m.in. tkactwem (w 1840 r. było tu 15 warsztatów bawełnianych). Nie rzadko zatrzymywali się tutaj również kuracjusze zmierzający ku Zdrojom, które przyciągały malownicze krajobrazy i widoczna z oddali kościelna wieża. W tym czasie działały tutaj w 2 zajazdy i karczma. Po zmianach ludnościowych w 1945 roku wieś utrzymała swój rolniczy charakter.

Szalejów Górny to duża wieś łańcuchowa ciągnąca się nad potokami Toczkiem i Cichą, aż do jej ujścia do Bystrzycy Dusznickiej. Wieś stanowi środkowe ogniwo długiego ciągu osadniczego - na wschód graniczy bezpośrednio z Szalejowem Dolnym na zachód z Wolanami. Osada zachowała swój pierwotny układ wsi łańcuchowej, z zespołem kościelnym usytuowanym w centralnej części wsi. Zabudowę stanowią głównie budynki mieszkalne i gospodarcze, nierzadko zorganizowane wokół prostokątnego placu gospodarczego na planie prostokąta, typowe dla budownictwa ziemi kłodzkiej. W ostatnich latach widoczne jest zintensyfikowane budownictwo mieszkalne jednorodzinne. Pomimo rozwoju wsi, historyczny układ ruralistyczny jest identyfikowany na mapach, jak również w terenie.

Kontynuacja p. 10 oraz istniejące zagrożenia, postulaty konserwatorskie, źródła i literatura – załącznik do karty ewidencyjnej nr 1.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)

02 sierpnia 2024 r.
Jędrzej Sochocki-Musiał

1. Miejscowość	SZALEJÓW GÓRNY	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	KŁODZKO	HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI SZALEJÓW GÓRNY WRAZ Z TERENEM, NA KTÓRYM ZNAJDUJE SIĘ ZNACZNA ILOŚĆ ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH	ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA POSTULATY KONSERWATORSKIE ŹRÓDŁA I LITERATURA
3. Powiat	KŁODZKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

Kontynuacja p. 10:

Stanowiska archeologiczne: AZP 24/94-24 (śląd osadnictwa, średniowiecze); AZP 63/94-24 (śląd osadnictwa, późne średniowiecze); AZP 66/94-24 (śląd osadnictwa, średniowiecze).

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA:

- a) zatracenie historycznie ukształtowanego układu ruralistycznego wsi
- b) przebudowa i niezgodne z doktryną konserwatorską prace remontowe historycznej zabytkowej zabudowy
- c) utrata historycznie ukształtowanego krajobrazu kulturowego spowodowane ahistoryczną i niekontrolowaną budową nowych obiektów mieszkalnych
- d) zniszczenie, destrukcja (a co za tym idzie utrata wartości) i wtórna parcelacja terenu wokół zespołu kościelnego

POSTULATY KONSERWATORSKIE:

- a) zachowanie historycznej dominanty w krajobrazie jaką jest kościół parafialny
- b) przeprowadzenie prac remontowych w obrębie zespołu folwarku z poszanowaniem jego wartości historycznych, artystycznych i naukowych
- c) prace zabezpieczające i zagospodarowanie d. pałacu
- d) rozbudowa wsi z poszanowaniem historycznie ukształtowanego układu ruralistycznego
- e) budowa nowych obiektów z zastosowaniem materiałów występujących w budownictwie lokalnym oraz z zachowaniem cech charakterystycznych dla Kotliny Kłodzkiej
- f) zakaz nadmiernego zwiększania intensywności zabudowy oraz zakaz zabudowy terenów historycznie niezabudowanych
- g) prace remontowe i modernizacyjne przy historycznej zabudowie mieszkalnej i gospodarczej należy prowadzić z zachowaniem i poszanowaniem oryginalnej substancji zabytkowej
- h) zachowanie i uzupełnienie historycznie ukształtowanych założeń zieleni
- i) prace przy obiektach zabytkowych należy prowadzić w uzgodnieniu ze służbami konserwatorskimi
- j) prace ziemne w obrębie stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia badań archeologicznych

ŹRÓDŁA I LITERATURA

Brinkmann J. *Heimatbuch der Gemeinde Niederschwedeldorf*. Georgsmarienhütte, Oldenburg 2001

Brygier W., Dudziak T., Chomiak I., *Ziemia Kłodzka*, Pruszków 2018.

Dehio-Handbuch der Kunstdenkmäler in Polen *Schlesien*, Berlin 2005.

Güttler P. *Das Glatzer Land*. Verlag Aktion West-Ost e. V., Düsseldorf 1995

Słownik geografii turystycznej Sudetów, T. 15: Kotlina Kłodzka i Rów Górnej Nysy, Wrocław 1994.

Kartografia

Messtischblatt Glatz 5565, ok. 1930 r.

Opracowanie załącznika:
(data i podpis)

02 sierpnia 2024 r.
Jędrzej Sochocki-Musiał